

Az oktatás és képzés változása a béke misszióra való felkészítés folyamatában, a NATO oktatási és képzési szisztémája és a nemzeti képzési rendszerek

A téma második részével kezdem az előadásomat, mert így válik érthetővé, hogy hogyan illeszkedik egymáshoz, vagy hogyan épül egymásra a szövetségi és a nemzeti oktatási-képzési struktúra.

Bizonyára mindenki tudja, hogy a NATO-nak megvan a saját oktatási intézményrendszere, oktatási metodikája. A taktikaival nem érdemes különösebben foglalkozni, mert ez a békeműveletek végrehajtása szempontjából nem meghatározó. [Rómától nem messze, Latinában működik a kommunikációs és információ közlő rendszerek területén dolgozó iskola (Communication and Information Systems School – CIS School)] A stratégiai szinttel megint csak nem érdemes foglalkozni, mert ez már a közvetlen döntés előkészítő, illetve döntéshozó szintet célozza meg. A NATO Védelmi Kollégiuma (NATO Defence College – NDC), amelyik Rómában dolgozik, oldja meg ezt a feladatot.

Számunkra a műveleti kiképzés, a műveleti felkészítés az érdekes, amely tanfolyamrend- szerben zajlik. (Egyébként az oktatás minden területén a tanfolyamszintű rendszer a meghatározó.) Egy, két és három hetes tanfolyamokkal működik a NATO Iskola (NATO School) Oberam-mergauban. Ez kifejezetten szövetségi beosztásokat ellátó tisztek, tiszthelyettesek és polgári tisztségviselők beosztásra való felkészítésével, vagy pedig műveleti feladatok végrehajtásával kapcsolatos felkészítéssel foglalkozik, tehát kimondottan gyakorlati képzést nyújt a hallgatók számára.

A Szövetség teljes oktatási rendszere azonban egy picivel szélesebb és bonyolultabb is, mint ez a háromszintű, egymásra épülő oktatási szisztéma, mert feltétlenül ide kell vennünk a Békepartnerségi Kiképző Központokat, amelyekből jelenleg 12 működik hivatalosan. Továbbá ide kell sorolnunk az ún. Szakértői Központokat, amelyekből 15-öt tart nyilván a NATO, s amelyek működése ezt a rendszert részint egyszerűbbé, részint olcsóbbá, másrészt pedig lényegesen bonyolultabbá teszi. Egyszerűbbé azért, mert a szövetség válláról néhány feladatot levesz, olcsóbbá azért, mert az oktatással kapcsolatban felmerülő költségek egy részét a nemzetek állják, és bonyolulttá azért, mert (ilyet udvariatság mondani) majd minden nemzet a viszonylag olcsón megoldható képzési formákat kereste, illetve azokat a területeket, amelyek nem igényeltek nagy infrastrukturális beruházásokat, vagyis az olcsó tanfolyamokat. Ezek a törzstisztképzés területén zömében a fegyverzetkorlátozással, fegyverzetcsökkentéssel, fegyverzet ellenőrzési megállapodások betartásával kapcsolatos kérdésekkel,

illetve a CIMIC és NBC problémáival foglalkoznak.

A szakértői központok – ezek közül az ismertség hiánya miatt szeretnék néhányat megemlíteni – ilyen pl. a csehországi, amely a hagyományos megfogalmazás szerint a tömegpusztító fegyverek elleni védelemmel foglalkozik, de ettől már jóval többet tett. Ilyen néhány, az USA-ban működő intézmény, vagy néhány Európában működő nemzetvédelmi egyetem, vagy katonai akadémia, amely speciális szakértői központokat hoz létre és ezeket a nemzeti kapacitásokat, ajánlja fel, ha kell kiképzésre, ha kell, akkor kutatásra, tréningre, tananyag kidolgozásra, amire éppen a szövetségnek szüksége van.

A képzés és a műveleti képességek közötti kapcsolat. Ez egy nagyon izgalmas dolog, mert a mi általunk megszokott gyakorlattól lényegesen módszeresebb, praktikusabb, mondhatni költségkímélőbb, vagy költséghatékonyabb. A képzés úgy épül fel, hogy a képzés első szintjén a már meglévő elméleti alapokkal rendelkező katonák, civilek beülve egy NATO tanfolyamra (ez a képzés alapszintje) egyéni felkészítésben részesülnek. Később az itt szerzett ismereteket máshol vezetett tanfolyamokon felhasználva megkapják azt a tudást, ami ahhoz szükséges, hogy nemzetközi környezetben, nemzetközi törzsben, egy műveletet irányító csoportban tudjanak dolgozni. Az ezzel foglalkozó kiképző központok – kettő ilyen van – az egyik Norvégiában települt, a másik pedig Lengyelországban. Mindkettő gyakorlatilag alacsonyabb szintű törzsek felkészítésével foglalkozik, és az itteni képzés általában gyakorlattal fejeződik be.

Ezt követően a katonák már műveleti területre mennek és műveleti területen, vagy közvetlenül a területre való kimenetel előtt kapnak egy célfelkészítést. Ez részben a területtel, annak kultúrájával, földrajzi adottságaival, népességével, stb., tehát az általános tudnivalókkal kapcsolatos ismereteket adja, részben pedig az adott feladatra készít fel. Tehát nem egy általános békeműveleti felkészítést nyújt, hanem nagyon konkrét, speciális felkészítést. Ebben a típusú felkészítésben részt vesz a NATO Iskola, részt vesznek a szakértői központok, és részt vesz a már korábban említett két gyakorlati jellegű képzést, törzsfelkészítés folytató NATO intézmény.

Azután megtörténik a feladat végrehajtása. A feladat végrehajtásának ellenőrzése ezután történik. Központja Portugáliában, Monsantoiban települt. A Joint Analysis and Lessons Learned Center (JALLC) kiküldi az embereit, akik megnézik, hogy a gyakorlati feladat végrehajtás során milyen problémákkal találkozhatnak. Az itt szerzett tapasztalatokat az ellenőrzők visszahozzák, elkészítik a maguk jelentését és az ottani ismereteket, az ottani tapasztalatokat kötelesek vagyunk visszafordítani az oktatás, képzés rendszerébe. Ezeket a jelentéseket természetesen felfuttatják egészen a nemzetközi katonai törzsig, a stratégiai

parancsnokságok szintjéig, illetve megkapják azok a szervezetek, amelyek a végrehajtó állomány felkészítéséért felelnek. Tehát gyakorlatilag ezt a kiképzési rendszert úgy kell elképzelni, mint egy szabályos kört, ahol az egyéni felkészítés, a csoportos felkészítés, a speciális felkészítés, a feladat végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtése, elemzése, értékelése és a képzésbe való visszaforgatása egy zárt láncon keresztül történik, amelyet több szempontból, több szervezet, rendszeresen ellenőriz. Ennek alapján azt mondhatom, hogy meglehetősen hatékonyan működő rendszerről van szó, amely rugalmas, reagálóképes, – és talán azt is mondhatnám – nem herdálja a pénzt.

Az oktatásnak egyébként nemcsak a konkrét feladat végrehajtás szempontjából van jelentősége. Ugyanis minden intézmény, és minden típusú tanfolyam arra inspirálja a hallgatókat, illetve arra inspirálja az oktatást végzőket, hogy a kintről behozott tapasztalatokat, tükröztetve az elméleti ismeretekkel, vonjanak le következtetéseket, melyek segítik a későbbi doktrínák kialakítását. Az előzőek gyűjteményével állítsanak fel koncepciókat, ezeket vizsgálják, próbálják ki a gyakorlatban, amikor véglegesedik egy koncepcióforma, akkor járuljanak hozzá a doktrínafejlesztéshez, illetve a doktrína gyakorlati kipróbálásához. Tehát ez az a másik gyakorlati szempont, ami a NATO oktatási-kiképzési rendszerében minden vonatkozásban, minden szinten érvényesül. Ezzel elérhető az, hogy legyen hatékony a szervezet és az egyén, legyen eredményesebb, legyen jobban felkészült.

A korábbiakban említettem, hogy ezek az intézmények nagyon sok speciális tanfolyamot vezetnek. Általános feladatként ismert a szervezetek folyamatos fejlesztése, illetve szinten tartása. Ez úgy néz ki, hogy a három említett iskola együtt vesz ebben részt. Az egyéni felkészítést a latinai és az oberammergaui iskola végzi, a törzsfelkészítéseket a két NATO kiképző központ hajtja végre, a stratégiai parancsnokságok pedig a levezetett gyakorlatok értékelése alapján döntenek el, hogy az adott katonai szervezet (amelyet egy nemzet vagy a nemzetek egy bizonyos csoportja ajánl fel) megfelel-e a szövetségi sztendereknek vagy sem. Amennyiben megfelel, szolgálatba áll és féléves rotációval ellátja a feladatát. Említettem, hogy ugyancsak megtörténik a vezető beosztású személyek speciális felkészítése is. Ez a folyamat különböző tréningeket foglal magába, és az ismert rendben történik. Egyéni és csoportos felkészítés, törzs gyakorlat, ellenőrzés, és ha jó az eredmény, akkor mehet, ha nem, akkor marad a kijelölt szervezet, vagy személy. Ez persze nem feltétlenül azt jelenti, hogy az első három szintje az oktatásnak, felkészítésnek, tréningnek és gyakoroltatásnak tökéletesen menne. Mindenesetre nem volt még olyan észrevétel, tapasztalat, amely ki nem javítható hibát tárt volna fel a feladat végrehajtásának megkezdése előtt.

Mivel nagyon fogy az időm, visszatérek a nemzeti szintekhez. A

NATO nem szól bele, hogy ki, milyen nemzeti oktatási struktúrát alkalmaz, hogyan képez ki, hogyan készít fel, hogyan tréningezik, hogyan ellenőrzi a felkészültség szintjét. De a NATO sztenderek mindenki számára ismertek, tehát ha egy nemzet nem ezeket győzelembe véve építi fel a rendszerét, akkor eleve kudarcra van ítélve, főlegesen pazarolt energiát és pénzt, emberi erőforrásokat, a feladat végrehajtásában nem vehet részt. Ezért általános gyakorlat, hogy a nemzetek az általános felkészítést végzik. Vegyünk egy béke műveletet, pontosabban azt, hogy általában hogyan kell azt végrehajtani. Fontos, hogyan tervezzük meg az abban résztvevő erőket, és hogyan készítjük fel a feladat végrehajtásra. Ez nemzeti keretben történik. Ha több nemzet vagy a nemzetek közössége adott rotációs időszakban közösen old meg feladatot, a kontingenst a speciális felkészítés keretében már a NATO képezi ki. Ekkor illesztik be az erőket a majdani struktúrába, és azok vezetői gyakran csak itt találkoznak először egymással. Részt vesznek számítógépes gyakorlatokon, törzsvezetési gyakorlatokon, élő gyakorlatokon, ahol a feladat megkapásától kezdve a klasszikus parancsnoki feladatsort végrehajtva döntést kell hozni. Fontos az: van vég-rehajtó állomány, van mozgás és logisztikai támogatás, van együttműködő szervezet. Tehát az adott szervezet minden mozzanatot végre fog hajtani és csak ez után döntenek el, hogy mehet, vagy nem mehet a program megoldására a vizsgált szervezet.

Szólni kell még az interoperabilitásról, az együttműködési képességekről. Nemzeti szövetség vonatkozásában ez nem egy ismeretlen valami, ma már óvodások is ki tudják mondani botlás nélkül ezt a szót. Nagyjából a tartalma is ismert. Azonban van egy óriási probléma. Nevezetesen az, hogy az interoperabilitás nemcsak nemzetközi szövetségként kell, hogy megvalósuljon, hanem nemzeti szinten, nemzeti kontingenseken belül is. Mondok egy példát. Iraki feladat végrehajtására Olaszország vegyes, katonai és csendőri erőket küldött. Az olasz carabinieri a maguk területén szenzáció, világszám. Tökéletesen végre tudják hajtani azokat a feladatokat, amiket otthon egy ilyen különleges, kettős rendeltetésű szervezetnek végre kell hajtani. Azonban halvány segédfogalmuk nem volt arról, hogy Irakban, katonai irányítás alatt, műveleti területen speciális feladatokat hogyan kell végrehajtani. Miért? Nem azért, mert buták voltak, hanem azért mert más volt a tervezési rendszerük, mert más volt a vezetési rendszerük, mert más volt a kommunikációs rendszerük, mert a végrehajtásra más módszereket dolgoztak ki, és ezek élesen elütöttek a katonai környezettől. Ahelyett, hogy lényegesen növelték volna a műveleti képességet, a végrehajtó kapacitást, hozamosabb időn keresztül – amíg a frissen szerzett tapasztalatokat otthon visszaforgatva fel nem készítették erre a speciális feladatra a következő váltást, – addig bizony inkább gondot okoztak, mint segítséget. Ilyen formán azt kell mondanunk,

hogy a nemzeti kontingensek interoperabilitása legalább annyira fontos, mint a nemzet és a szövetségi szintű együttműködő képesség biztosítása.

Tehát az egy adott művelet végrehajtására felkészülő nemzeti kontingensek számára (ha azok nem azonos gyökerűek), ki kell dolgozni egy közös tervezési, szervezési, végrehajtási szisz-témát, egy irányítási vezetési rendszert, amely minden fél számára egyformán alkalmazható. Csak egy példát említettem, az olasz csendőrség okán, de a NATO-nak ennél lényegesen bővebb és szomorúbb tapasztalatai is vannak, és a Szövetség feltehetően inspirálni fogja a nemzeteket arra, hogy ezeket vegyék .gyelembe. Az is a közeli jövő feladata lesz, és erről már folynak megbeszélések a NATO oktatási rendszerét felügyelő szervezetten belül [ez Norfolkban a Szövetséges Transzformációs Parancsnokság (ACT) alárendeltségében működik], hogy dolgozzanak ki az oktatással, képzéssel, gyakoroltatással kapcsolatos sztenderek az azoknak a szervezeteknek a számára, amelyek akár a NATO égisze alatt, akár nemzeti alárendeltségben dolgoznak, de a NATO számára is végeznek oktatási vagy képzési feladatokat.

Tekintve a szervezet lassú döntéshozatalát és .gyelembe véve azt, hogy e sztender kidolgo-zásának az igénye meglehetősen új, úgy tűnik, hogy erre még éveket kell várni. Ellenben, ha .gyelembe vesszük azt, hogy az oktatási és kiképzési rendszerek meglehetősen nagy tehetetlen-séggel dolgoznak, azt kell mondanom, hogy ha valaki ehhez ma kezd hozzá, akkor nem a holnap kiképzési feladataira kell felkészülnie, hanem a holnaputánira, s akkor talán nem késik le.